

Wandelroute 1 Bossche Broek

Onder de rook van 's-Hertogenbosch ligt het Bossche Broek, een natuurgebied waar veel Bosschenaren graag een ommetje maken. Vanaf de paadjes tussen de rietvelden en de hooilanden hebben wandelaars fraai zicht op de 18e eeuwse stadswallen en de middeleeuwse Sint-Janskathedraal. Eeuwenlang vormden de moerasgronden van het Bossche Broek een natuurlijke verdedigingslinie. Vanwege de grote militaire betekenis voor de stad is het gebied nauwelijks aangetast. Het weideland vormt een oase van rust aan de drukke stadsrand. Langs het water groeien allerlei moerasplanten en met enig geluk hoort u een blauwborst of een kleine karekiet.

Waterschap De Dommel werkt hard mee aan het in stand houden en verbeteren van de fraaie natuur in het Bossche Broek. Vuil water stroomt niet meer dóór, maar langs het natuurgebied. Ook gaat het waterschap het grondwaterpeil verhogen, zodat het moerassige karakter van de natuur behouden blijft. Daarnaast gebruikt het waterschap de polder van het Bossche Broek als overloopgebied om het te veel aan water in de Dommel en de Aa tijdelijk op te slaan. Hiermee wordt de veiligheid van de stad vergroot en treedt er geen wateroverlast op, als er sprake is van hoogwater in de Dommel, de Aa en de Maas.

Vanaf de stadswallen van 's-Hertogenbosch is een mooie rondwandeling te maken die u dwars door het Bossche Broek voert. U wandelt ook door Vught en langs Fort Isabella, dat werd gebouwd tijdens de Tachtigjarige Oorlog en dat tijdens het beroemde Beleg van 1629 werd ingenomen. Op de Vughterbrug bij terugkomst in 's-Hertogenbosch kunt u kiezen: of u loopt bovenlangs over de stadswallen terug, of u neemt het zelfbedieningspontje over de Dommel en wandelt onderlangs de wallen terug.

Praktische informatie

Rondwandeling

Rondwandeling door natuurgebied Bossche Broek, Vught en langs de vestinggracht van 's-Hertogenbosch. U loopt afwisselend over onverharde paden en over trottoirs in de bebouwde kom. U steekt de Dommel twee keer over waarvan één keer met een zelfbedieningspontje.

Toegankelijkheid

Honden zijn aangelijnd toegestaan. Wanneer het zelfbedieningspontje niet in werking is, kunt u de route uitlopen over de vestingwallen.

Lengte

9 km, inkorten niet mogelijk.

Start- en eindpunt van de route

Kruising Zuidwal - Pettelaarseweg.

Parkeren

Op de parkeerplaats aan de Hekellaan, vlakbij het startpunt van de route (betaald).

Bereikbaarheid startpunt met OV

Van station 's-Hertogenbosch buslijn 61 richting Aawijk, 156 richting Eindhoven en 159 richting Vught, uitstappen halte Hertog Hendriksingel.

Eten en drinken

Vught, Eetcafé DieTwee
's-Hertogenbosch, Brasserie Het Diezehuys,
www.diezehuys.nl.

Openbaar vervoer onderweg

In Vught buslijn 68 en 69 naar 's-Hertogenbosch.

Tip

Combineer deze wandeling met een rondvaarttocht over de Binnendieze van 's-Hertogenbosch (www.binnendieze.nl).

Wandelroute 1

lengte 9 km

Topografische ondergrond (C) Topografische Dienst Kadaster Emmen

1 km

Kijkpunten

A Overloopgebied Bossche Broek

In 's-Hertogenbosch stromen de Dommel en Aa samen in de Dieze. Bij hoogwater kan al het water van deze twee beken niet snel genoeg afgevoerd worden, wat tot flinke overstromingen kan leiden. In 1995 stond een deel van de A2 zelfs onder water. Om herhaling te voorkomen heeft het waterschap het Bossche Broek aangewezen als zogenaamd overloopgebied. Bij hoogwater kan het gebied via twee sluizen onder water gezet worden. Dit verlaagt de waterstand bij 's-Hertogenbosch met 20 cm.

B Ir. A.J.A.M. Segersgemaal

De afgelopen decennia zijn veel waardevolle plant- en diersoorten, die specifiek zijn voor een moerassig gebied, zeldzaam geworden. Oorzaak zijn de slechte kwaliteit en de te lage stand van het grondwater. Om dit probleem tegen te gaan wordt sinds 2006 vuil water langs en niet meer door het Bossche Broek geleid. Met het nieuwe Ir. A.J.A.M. Segersgemaal kan het waterpeil in dit gebied worden geregeld. Daarnaast kan dit gemaal het gebied weer droogpompen nadat het is ingezet als overloopgebied bij hoogwater en vol water staat.

C Fort Isabella

Fort Isabella werd rond 1618 door de Spanjaarden gebouwd om 's-Hertogenbosch te beschermen tegen aanvallen van troepen van de Republiek. De naam van het fort is afkomstig van aarts-hertogin Isabella, dochter van de Spaanse koning Filips II. Naast vestingwerk was het een kazerne. In 1629 werd het fort bij het Beleg van 's-Hertogenbosch veroverd door Frederik Hendrik.

Routebeschrijving

- 1 Vanaf verkeerslichten op kruising Zuidwal en Hekellaan de Pettelaarseweg inlopen
- 2 Na 25 meter **RA** Bossche Broek in via fietspad
- 3 Weg met bocht naar **L** volgen
- 4 Eerste weg **RA**
- 5 Na 700 meter **LA**, graspad
- 6 Na 500 meter maakt het pad bocht naar **L**
- 7 Eerste pad **RA**, graspad
- 8 Aan het eind **RA**, asfaltweg
- 9 Voor Ir. A.J.A.M. Segersgemaal **RA**, klinkerweg
- 10 Via brug de Dommel oversteken
- 11 Door tunneltje Vught inlopen
- 12 Op driesprong **RD**, Paardensteeg
- 13 Op kruising met Taalstraat **RD**, Deken van Oss-straat
- 14 Op Mariaplein **RD** lopen
- 15 Voor Mariënhof **RA**, Victoriaalaan
- 16 Op kruising **LA**, Wilhelminalaan
- 17 Aan het eind **RA**, Moleveneseweg
- 18 Na 50 meter **LA** spoor oversteken
- 19 Bij **Y-66581 RA**, Kampdijklaan **ri** Nieuwkuijk
- 20 Kampdijklaan uitlopen tot brug over Afwateringskanaal
- 21 Net voor brug **RA** langs slagboom omlaag
- 22 Voor kanaal **RA**, zandpad

Ir. A.J.A.M. Segersgemaal

- 23** Na 500 meter op Y-splitting **RA** smal pad bos in
- 24** Na 25 meter op dijkje **LA**
- 25** Pad over dijkje volgen langs voormalige fortgracht
- 26** Op klinkerweg **LA**
- 27** Bij Isabellalaan spoor oversteken en **RD** lopen
- 28** Bij verkeerslichten drukke Vughterweg oversteken
- 29** Aan de overkant **LA**
- 30** Voor huisnummer 56 **RA** en direct **LA** pad langs de Dommel
- 31** Aan het eind **RA**
- 32** Na huisnummer 28 **RA**, opnieuw pad langs de Dommel
- 33** Aan het eind **RA**, Vughterweg
- 34** Vlak voor Vughterbrug **RA** via trap naar beneden
- 35** Onderaan trap **LA** naar de Dommel
- 36** Via zelfbedieningspontje Moerasdraak de Dommel oversteken *
- 37** Aan de overkant **L** langs oude gemaal lopen
- 38** Na 20 meter **LA**, onverhard pad over dijkje langs stadsgracht
- 39** Aan het eind **RD**
- 40** Na 25 meter **LA** trottoir tot aan verkeerslichten kruising Zuidwal en Hekellaan.

* Alternatieve route

Wanneer het pontje niet in werking is, kunt u de route vervolgen door de Vughterbrug over te lopen en vervolgens **RA** het voetpad over de vestingwal te volgen tot het beginpunt.

De Moerasdraak

D Oude gemaal en inlaatwerk

Bij het zelfbedieningspontje ziet u het oude gemaal van het waterschap staan. De functie van dit gemaal is geheel overgenomen door het ir. A.J.A.M. Segersgemaal. Het is een karakteristiek bouwwerk uit de jaren dertig, waarvoor een nieuwe functie wordt gezocht.

In de kade van het Bossche Broek zijn witte betonnen blokken te zien. Dit is de bovenzijde van het inlaatwerk om het Bossche Broek als noodvoorziening bij hoogwater te kunnen inzetten.

De rest van het inlaatwerk zit onder het zand van de kade en wordt in noodsituaties met een kraan bloot gegraven. Op de plek van dit inlaatwerk is in 1995 de kade doorgebroken en achter de kade ligt het jongste wiel van Nederland, dat is ontstaan ten gevolge van die doorbraak.

E Vispassage onder de Vughterbrug

Op het punt waar de Dommel, het Drongelens Kanaal en de Stadssingel samenkomen ligt, half verscholen onder de Vughterbrug, het Vughtereiland. Het waterschap heeft hier een vispassage aangelegd. Er zijn zes drempels gemaakt, waarmee vissen in kleine stapjes de vlakbij gelegen stuw kunnen passeren. Vanaf het eiland kunnen wandelaars met een zelfbedieningspontje de Dommel oversteken naar het Bossche Broek.

F Waterpoort Groote Hekel

De vestingwerken van het strategisch gelegen 's-Hertogenbosch zijn in de loop der eeuwen vele malen verbeterd en uitgebreid. Rond het jaar 1519 werd bij het bouwen van de vestingmuren en het graven van de stadsgrachten aan de zuidzijde van de stad, een verbinding met de Dommel gemaakt waardoor de rivier de stad kon binnenstromen. De doorgangen waren door balken met lange ijzeren pinnen, die men hekels noemde, afgesloten. De Groote Hekel had oorspronkelijk drie doorgangen, nu resteren er nog twee.